

**არქიმანდრიტი მიქაელ
(ზაზა) ეჯიბიშვილი,**

პეტრაკის მონასტერი, საბერძნეთის მართლმადიდებელი ეკლესია

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის 1995 წლის მართვა-გამგეობის დებულების შესახებ

საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის მართვა-გამგეობის ჩვენ მიერ განსახილველი დებულება, რომელიც 1995 წლის 18-19 სექტემბერს სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში, ეკლესიის გაფართოებული ადგილობრივი კრების მიერ იქნა მიღებული, წარმოადგენს საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის მთავარ დოკუმენტს, რომლითაც იგი საშინაო და საგარეო პოლიტიკას ახორციელებს. ამ დოკუმენტის მიღებამდე, საქართველოს ეკლესიაში 1945 წლის 28 მარტს მიღებული მართვა-გამგეობის დებულება მოქმედებდა, რომელიც მნიშვნელოვნად განსხვავდება ეკლესიაში დღეს მოქმედი დებულებისაგან. ჩვენი შესაძლებლობების, საეკლესიო გარდამოცემისა და კანონიკური სამართლის ფარგლებში შევეცდებით გავაანალიზოთ დოკუმენტის ის მუხლები, რომლებიც ჩვენი აზრით, სცილდება მართლმადიდებელ ეკლესიაში მიღებულ პრაქტიკას და ასევე საეკლესიო სამართლით განსაზღვრულ ზოგიერთ ნორმას.

დებულების I თავის პარ.2-ის მუხლ. 2 და 4-ში ვკითხულობთ: საქართველოს ადგილობრივი ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის (შემდგომ-საქართველოს ეკლესიის) იურისდიქციაში შედიან: „საქართველოს საზღვრებს გარეთ მცხოვრები ის მართლმადიდებელი ქართველები, რომლებზეც არ ვრცელდება სხვა ადგილობრივი მართლმადიდებელი ეკლესიის იურისდიქცია“. ამ საკითხთან მიმართებაში პოლემიკური ხასიათის ურთიერთობა უკვე ათწლეულების განმავლობაში მიმდინარეობს ადგილობრივ მართლმადიდებელ ეკლესიებს შორის. 1054 წლიდან მოყოლებული, როდესაც რომის ეკლესია ოფიციალურად გამოეყო დანარჩენ ქრისტიანულ სამყაროს, მის იურისდიქციაში მყოფი ქვეყნები, რომლე-

ბიკ ძირითადად დასავლეთ ევროპას და სამხრეთ ამერიკის კონტინენტს მოიცავენ, ადგილობრივი მართლმადიდებელი ეკლესიის გარეშე დარჩნენ. შესაბამისად, ამ ქვეყნებში არ არის წარმოდგენილი ოფიციალური მართლმადიდებელი ეკლესია. საკამათო საკითხი, რომელსაც ძირითადად კონსტანტინეპოლის ეკლესია აყენებს, გახლავთ შემდეგი: ვის იურისდიქციაში შედიან ის მართლმადიდებელი ქრისტიანები, რომლებიც ამ ქვეყნებში ცხოვრობენ? საკითხი ნათელია, შეუძლებელია მართლმადიდებელი ადამიანი რომელიმე ადგილობრივ მართლმადიდებელ ეკლესიას არ მიეკუთვნებოდეს. კონსტანტინეპოლის ეკლესიის სწავლების მიხედვით, მას შემდეგ რაც დასრულდა ეკლესიაში საპატრიარქო სისტემის ჩამოყალიბება (451წ), ევროპის ტერიტორიაზე არსებულმა ორმა საპატრიარქომ: რომისა და კონსტანტინეპოლის, მთელს ევროპაში სახარებისეული სწავლების გადაცემა განახორციელა. ეს საპატრიარქოები ქრისტიანულ ეკლესიათა დიპტიქში რიგის მიხედვით პირველი ორი ეკლესია გახლდათ. პირველმა სახარება დასავლეთ, ხოლო მეორემ კი ცენტრალურ და აღმოსვლეთ ევროპაში იქადაგა. გამომდინარე აქედან, დასავლეთი ევროპა რომის პაპის იურისდიქციაში არსებული ტერიტორია გახლავთ, რასაც კანონიკური სამართლის არაერთი ცნობილი მკვლევარი აღიარებს, რომელთა შორისაც არიან ზონარა და ბალსამონი, რომლებიც ბრძანებენ, რომ პირველი მსოფლიო საეკლესიო კრების მე-6 კანონი ადასტურებს რომის ეპისკოპოსის, როგორც პატრიარქის უფლებას მთელს დასავლეთზე [10, 129-131].

მას შემდეგ, რაც 1054 წელს ქრისტიანულ სამყაროში ეკლესია ორად გაიყო, ავტოკეფალური ეკლესიების დიპტიქის შესაბამისად, რადგანაც არ არსებობს რომის „მართლმადიდებელი“ პაპი და პატრიარქი, მართლმადიდებელი ქრისტიანებისათვის დასავლეთ ევროპაში, რომის „იურისდიქცია „გადადის“ რიგით შემდგომ საპატრიარქო სტატუსის მქონე ეკლესიის განმგებლობაში. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, რიგით შემდგომი პატრიარქი ახორციელებს რომის პაპისადმი დაქვემდებარებულ ტერიტორიაზე მართლმადიდებელი ქრისტიანების დამწყემსვას, ვიდრე ამ ეკლესიასთან სარწმუნოებრივი და ლიტურგიკული კავშირი აღდგება. შესაბამისად, რიგით შემდეგი პატრიარქი არის „მთავარეპისკოპოსი კონსტანტინეპოლისა, ახლისა რომისა და მსოფლიო პატრიარქი“, რომლის იურის-

362

დიქციაშიც უნდა გადავიდეს დასავლეთ ევროპის მართლმადიდებელი ქრისტიანების სულიერი წინამძღოლობა. ამიტომაც იგი რომის პაპის ადგილის მონაცვლედ, ადგილის შემანარჩუნებლად (Locum Tenens) იწოდება. საუბარია ადგილმონაცვლეობაზე და არა საკუთრივ საპატრიარქო უფლებების გავრცელებაზე რომის იურისდიქციის საზღვრებში. აქედან ცხადია, რომ დასავლეთ ევროპის ტერიტორიაზე არსებულ დიასპორაში მსოფლიო საპატრიარქოს წარმომადგენელი, ეგზარქოსი უნდა იყოს ევროპის მართლმადიდებელ მღვდელმთავართა საბჭოს თავმჯდომარე“ [8, 203-205]. ასეთი მტკივნეული საკითხისადმი მსგავსი მიდგომა, რა თქმა უნდა, სცდება არა მხოლოდ საეკლესიო კანონმდებლობას, არამედ ადამიანურ ლოგიკასაც კი. თუ გავითვალისწინებთ, რომ ყოველი ადგილობრივი მართლმადიდებელი ეკლესია თანასწორია და თითოეული მათგანი თანაბარი უფლებებით სარგელობს, გაუგებარია ვინ მიაკუთვნა მსოფლიო საპატრიარქოს მსგავსი კომპეტენცია. ყველაზე რეალური გამოსავალი დასავლეთ ევროპის მართლმადიდებელ ქრისტიანთა დასამწყემსად, ევროპის მართლმადიდებელ მღვდელმთავართა საბჭოს შექმნა გახლდათ, რომელშიც ყველა ადგილობრივი ეკლესიის წარმომადგენელი გაერთიანდა. ხოლო საბჭოს თავმჯდომარე, ჩვენი აზრით, მუდმივად მხოლოდ მსოფლიო საპატრიარქოს წარმომადგენელი უნდა იყოს, როგორც ეკლესიათა დიპტიქში პირველი ადგილის მქონე. თუმცა საკითხი დღემდე მოუგვარეელია, რომლის სიმწვავეზეც მიუთითებს მისი გატანა „წმინდა და დიდ კრებაზე“, რომელიც 2016 წლის 16-27 ივნისს საბერძნეთის კუნძულ კრეტაზე განიხილეს. საქართველოს ეკლესიის პოზიცია ამ საკითხთან მიმართებაში ცალსახაა. ის, ისევე როგორც სხვა ადგილობრივი მართლმადიდებელი ეკლესიები, ითხოვს საქართველოს მოქალაქე და იმ მართლმადიდებელი ქრისტიანების ყოფნას მის იურისდიქციაში, რომელთაც ამის სურვილი აქვთ. თუმცა აქვე აღვნიშნავთ, რომ საქართველოს ეკლესიის წმინდა სინოდმა უარი განაცხადა „წმინდა და დიდ კრებაზე“ მონაწილეობა მიეღო რუსეთის, ბულგარეთის, სერბეთისა და ანტიოქიის ეკლესიებთან ერთად. ჩვენი აზრით, საქართველოს ეკლესიისთვის კრებაზე დასწრებას უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა, მართლმადიდებელი სამყაროს წინაშე აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის იურისდიქციის საკითხის უკეთ წარმოსაჩენად, რომელთა ტერიტორიაზეც

მისი იურისდიქცია ვერ ვრცელდება. ამ საკითხის შესახებ შესაბამის თავში დანვრილებით ვისაუბრებთ.

კათოლიკოს-პატრიარქი

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი არის მცხთათბილისისა და ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიების მმართველი მღვდელმთავარი, „პირველი თანასწორთა შორის“ [3, პარ.11, 258], როგორც ადგილობრივი მართლმადიდებელი ეკლესიის მეთაური. თუმცა თბილისის ეპარქიის მმართველის წოდება კათოლიკოს-პატრიარქის ტიტულში 1920 წლის საქართველოს საეკლესიო კრების მიერ მიღებული ეკლესიის მართვა-გამგეობის დებულებაში ჩნდება [3, პარ. 2 ა) გვ. 268]. საქართველოს დედაქალაქი მანამდე დამოუკიდებელ ეპარქიას წარმოადგენდა და მას „ტფილელი მიტროპოლიტი“ მართავდა, რომელიც იმავდროულად კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრეც იყო [3, პარ. 2 ბ) გვ. 255], ხოლო ეკლესიის მეთაურის წოდება კი 1917 წლის საქართველოს ეკლესიის მართვა-გამგეობის დებულების მიხედვით შემდეგნაირად განისაზღვრებოდა: „მთავარეპისკოპოზი მცხეთისა და სრულიად საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარქი“ [3, პარ. 2 ა) გვ. 254].

საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის მოქმედი მართვა-გამგეობის დებულების ზოგიერთი მუხლი, რომლებიც უშუალოდ კათოლიკოს-პატრიარქს ეხება, ჩვენი აზრით დასახვეწია. დებულების IV თავის პარ. 30-ის მუხლების 10, 12, 16, 17, 18 და 20 შინაარსიდან გამომდინარე საქართველოს ეკლესიის მეთაურს შეთავსებული აქვს წმ. სინოდის ფუნქციები. მათი მნიშვნელობიდან გამომდინარე ამ მუხლებს სრულად მოვიყვანთ:

„მუხლი 10. საჭიროების შემთხვევაში (კათოლიკოს-პატრიარქი, ზ.ე.) ავალებს მღვდელმთავრებს, სხვა კანონებით გათვალისწინებული მიზეზების გამო, თავისუფალი ეპარქიის დროებით მმართველობას.

მუხლი 12. იღებს განსახილველად საქმეებს მღვდელმთავართა შორის წარმოშობილი გაუგებრობების შესახებ, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის გადანყვეტილება ორივე მხარისათვის სავალდებულოა.

მუხლი 16. აღყავს მღვდელმთავრები დადგენილ საეკლესიო ნოდებებში და აძლევს მათ საეკლესიო ჯილდოებს.

მუხლი 17. განიხილავს მღვდელმთავართა ანგარიშგებას ეპარქიის მდგომარეობის შესახებ, აძლევს მათ შეფასებას და იღებს საჭირო ზომებს.

მუხლი 18. ნიშნავს რევიზიას სხვადასხვა საჭიროებათა და შემთხვევათა გამო.

მუხლი 20. ამტკიცებს, ხოლო განსაკუთრებულ შემთხვევებში თვითონ ნიშნავს მონასტრის წინამძღვრებს“.

ზემოაღნიშნული ექვსივე მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, ამ პრობლემათა გადაწყვეტისათვის კომპეტენტურ წყაროს წარმოადგენს ეკლესიის უმაღლესი საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ორგანო, წმ. სინოდი. თუკი ამავე დებულების IV თავის პარ. 26-ის მიხედვით ვიხელმძღვანელებთ, რომლის მიხედვითაც „კრებათა შორის პერიოდში საქართველოს ეკლესიის უმაღლესი საეკლესიო ხელისუფალი და მმართველი არის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი“, ეს პარაგრაფი მხოლოდ და მხოლოდ მე-10 და მე-12 მუხლების შინაარსის გასამართლებლად თუ გამოგვადგება და ისიც ნაწილობრივ, თუკი გადაწყვეტილების მიღება სასწრაფოა და წმინდა სინოდის კრებებს შორის პერიოდშია აუცილებელი. რაც შეეხება დანარჩენ ოთხ მუხლს, ჩვენი აზრით, მათი შინაარსი არ წარმოადგენს მხოლოდ ეკლესიის მეთაურის ექსკლუზიურ უფლებას. მე-16 მუხლის მიხედვით კათოლიკოს-პატრიარქს „აღყავს მღვდელმთავრები დადგენილ საეკლესიო ნოდებებში“, ანუ ეპისკოპოსები მთავარეპისკოპოსის, ხოლო ეს უკანასკნელები კი მიტროპოლიტის ხარისხს იღებენ, რაც კანონიკურ დარღვევას წარმოადგენს და რომლის შესახებაც ზემოთ უკვე ვისაუბრეთ. მუხლები 17 და 18 სრულად წარმოაჩენენ წმ. სინოდის კომპეტენციას ანგარიში ჩაიბაროს ან საჭიროების შემთხვევაში რევიზია დანიშნოს რომელიმე ეპარქიაში, თუ აღნიშნული საკითხი ძალზედ სასწრაფო არ არის და ისიც წმ. სინოდის კრებებს შორის პერიოდში არ ხორციელდება, რაც საეკლესიო პრაქტიკით არ დასტურდება. მუხლი 20-ის შინაარსი სრულიად გაურკვეველია. რომელი მონასტრების წინამძღვრებს ნიშნავს კათოლიკოს-პატრიარქი? თუ მე-19 მუხლში მოხსენიებული სტავროპიგიული მონასტრების წინამძღვრები იგულისხმებიან, რომლებიც უშუალოდ კათოლიკოს-

პატრიარქს ექვემდებარებიან, შინაარსი გასაგები იქნებოდა. თუმცა მსგავსის შესახებ მინიშნებას აღნიშნული მუხლი არ იძლევა. ხოლო თუკი ეს მუხლი საქართველოს ეკლესიის მთელს ტერიტორიაზე კათოლიკოს-პატრიარქს ნებისმიერი მონასტრის წინამძღვრის დანიშვნის უფლებას განუკუთვნებს, ესეც კანონიკური დარღვევა გახლავთ და ეპარქიის მმართველი მღვდელმთავრის უფლებების შევიწროვებაა, რომელიც მის ეპარქიაში უზენაესი საჭეთმპყრობელია. ამავე პრინციპის დარღვევას წარმოადგენს თვით ეპარქიის მმართველი მღვდელმთავრების მიერ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის წინაშე შუამდგომლობა ღირსეული სასულიერო პირებისა და ერისკაცების დასაჯილდოებლად და ასევე ეკლესიის მეთაურთან შეთანხმებით ეპარქიაში შემავალი ტაძრების კურთხევა და სამღვდლო და საღიაკენო კანონდატების ხელდასხმა [5, თავი VII, პარ. 13, მუხ.12 და 13].

მღვდელმთავარი

საქართველოს ეკლესია, ალბათ ერთადერთი მართლმადიდებელი ეკლესია გახლავთ, სადაც ყოველი მღვდელმთავარი ეპარქიის მმართველია და სავსებით სამართლიანადაც. რადგანაც, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მღვდელმთავრის გამორჩევა ხდება არა ზოგადად, არამედ როგორც კონკრეტული ეპარქიის მმართველისა, რომელსაც იგი სათავეში უნდა ჩაუდგეს და დამწყემსოს იგი. ზოგიერთ ადგილობრივ მართლმადიდებელ ეკლესიაში არსებობს ტრადიცია, რომლს მიხედვითაც ტერიტორიულად დიდი ეპარქიების მმართველ მღვდელმთავრებს ჰყავთ დამხმარე ეპისკოპოსები, რომლებიც მას ეპარქიის მართვაში ეხმარებიან. აღნიშნული დამხმარე ეპისკოპოსები ძალაუფლებით არ სარგებლობენ და თავის მოღვაწეობას ეპარქიის მმართველი მღვდელმთავრის განკარგულებათა შესაბამისად ახორციელებენ. ეს პრაქტიკა სრულიად შეუსაბამოა ქრისტიანული ეკლესიის ტრადიციისათვის და მხოლოდ XX საუკუნეში ჩნდება. იმ შემთხვევაში, თუ რომელიმე ეპარქიის ტერიტორია ძალზედ დიდია და მისი დამწყემსვა გარკვეულ სიძნელებებთან არის დაკავშირებული, იგი უნდა გაიყოს. ხოლო თუკი მართვის სიძნელე მღვდელმთავრის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესებით არის გამოწვეული, ადგილობრივი ეკლესიის წმ.

სინოდმა უნდა უზრუნველყოს ამ მღვდელმთავრის ჩანაცვლება. ტიტულარული, და არა დამხმარე ეპისკოპოსის ინსტიტუტის არსებობა მხოლოდ იმ შემთხვევაშია გამართლებული, თუ რომელიმე ადგილობრივი ეკლესია ვერ ახორციელებს თავისი იურისდიქციის ფარგლებში არსებული ტერიტორიების დამწყემსვას. მაგალითისათვის გამოდგება დღევანდელი თურქეთის ტერიტორიაზე არსებული საქართველოს უძველესი საეპისკოპოსო კათედრები. ორი მათგანი, ლაზეთისა და ტაო-კლარჯეთისა, ბათუმისა და ასევე ახალციხის მიტროპოლიტების წოდებების ნაწილს წარმოადგენენ. ჩვენი აზრით, უკეთესი იქნებოდა საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას ჰყოლოდა სხვა ტიტულარული ეპისკოპოსებიც, რომლებიც უძველესი ქართული ეპარქიების სახელწოდებებს შეინარჩუნებდნენ. მაგალითად: ეპისკოპოსი ბანელი, ანჩელი, იშხნელი, ოშკის და ა.შ., როგორც ეს 1917 წ. საქართველოს ეკლესიის მართვა-გამგეობის დებულების პარ.2 იბ) მუხლში გვხვდება: „ბათომ-შემოქმედის ეპარქია: გურია, ტაო-კლარჯეთი და ჭანეთი (ტერიტორია ძველი ეპარქიებისა... სატრაპელასი, ტბეთის, ანჩის, იშხანის და ბანის...“ რა თქმა უნდა, ამ მუხლის მიხედვით ეპისკოპოსი გამორჩეული არ არის, მაგრამ ძველი ეპარქიების სახელები დაფიქსირებულია და მათი ისტორიული სტატუსიც განსაზღვრულია, რომ ისინი საქართველოს ეკლესიის იურისდიქციის ნაწილს წარმოადგენდნენ.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ეკლესიაში დამხმარე ეპისკოპოსის ინსტიტუტი არ არსებობს, ვხვდებით ისეთი სახის კანონიკურ დრღვევებს, რომლებიც გარკვეულწილად ზღუდავენ მღვდელმთავართა ფუნქციებსა და მათ უფლება-მოვალეობებს, მაშინ როდესაც ნებისმიერი ეპარქიის მმართველი მღვდელმთავარი არის უმაღლესი საეკლესიო ხელისუფალი მისი ეპარქიის ფარგლებში [5, თავი VII, პარ.1]. საქართველოს ეკლესიის მართვა-გამგეობის დღეს არსებული დებულების მიხედვით, ყოველი მღვდელმთავარი მის ნებისმიერ გადაწყვეტილებას ათანხმებს კათოლიკოს-პატრიარქთან. არ გვსურს, ვინმემ იფიქროს, რომ ჩვენი ეკლესიის საჭეთმპყრობელის ღვანლის, მისი დამსახურების, ღირსებისა და ზოგადად უდიდესი ავტორიტეტის წინააღმდეგი ვიყოთ, მაგრამ როდესაც რომელიმე მღვდელმთავარი თავისი ეპარქიის ფარგლებში საჭეთმპყრობელი და კანონიკური მმართველია, იგი ანგა-

რიშვალდებული უნდა იყოს, თუნდაც სუბორდინაციის გათვალისწინებით, წმინდა სინოდის წინაშე, რომელთანაც ამ უკანასკნელის სამღივნოს საშუალებით, რომელიც სამწუხაროდ ჩვენს ეკლესიაში არ არსებობს, ურთიერთობს როგორც მის იურისდიქციაში არსებული ეპარქიის ცხოვრების, ისე საკუთარი მოღვაწეობის შესახებ ინფორმაციის მისაწოდებლად. ჩვენს მიერ ზემოთხსენებული 1920 წლის ეკლესიის მართვა-გამგეობის დებულების მიხედვით: „ეპისკოპოსის კომპეტენციას ეკუთვნის: ზ) საბოლოოდ განხილვა და გადაჭრა საკითხისა ახალი ოლქების გახსნისა ან არსებულ ოლქთა შემცირებისა, გინდ გაყოფისა და გადამიჯვნისა ეპარქიის ფარგლებში. ი) შეადგინოს წლიური ანგარიში საეპარქიო კრებისა და საკათალიკოზო საბჭოსათვის წარსადგენად“ [3, პარ. 25 მუხლ. ზ) და ი) გვ. 274-275].

საქართველოს ეკლესიაში დღეს მოქმედი დებულების შესაბამისად, ეპარქიის მმართველ მღვდელმთავარს „აქვს უფლება კათოლიკოს-პატრიარქთან შეთანხმებით მიიღოს თავის ეპარქიაში სამსახურისათვის სხვა ეპარქიიდან გადმოსული სასულიერო პირი, თუ მას აქვს თავისი ეპისკოპოსისაგან „განტევების სიგელი“, აგრეთვე მღვდელმთავარს უფლება აქვს გაუშვას თავისი ეპარქიიდან სხვა ეპარქიებში სასულიერო პირები და მისცეს მათ „განტევების სიგელი“ [5, VII თავი, პარ. 7]. დებულების ამ მუხლის მიხედვით, ეპარქიის მმართველის კომპეტენცია მკვეთრად შეზღუდულია და იგი თავისუფლად ვერ მოქმედებს მისი უფლება-მოვალეობების ფარგლებშიც კი, რომელიც ზოგადად მიღებულია მთელს მართლმადიდებელ ქრისტიანულ სამყაროში. მღვდელმთავარს უნდა ჰქონდეს უფლება, ყოველგვარი შეთანხმების გარეშე, მისცეს „განტევების სიგელი“ ან მიიღოს მის ეპარქიაში სასულიერო პირი, რომელსაც თავისი მღვდელმთავრისაგან ექნება შესაბამისი „განტევების სიგელი“ და ინფორმაციის სახით წერილობით აცნობოს საქართველოს საპატრიარქოს.

საეკლესიო სასამართლო

ყოველ ადგილობრივ მართლმადიდებელ ეკლესიაში არსებობს საეკლესიო სასამართლო, რომელიც ბერ-მონაზონთა, დიაკვანთა, მღვდელთა და მღვდელმთავართა მიერ საეკლესიო კანონმდებლო-

ბის დარღვევის შემთხვევაში, განიხილავს მათი დანაშაულის ხარისხს და შესაბამისი განაჩენი გამოაქვს. საქართველოს სამოციქულო ეკლესიაში „სასამართლოს უფლება აქვთ: საქართველოს საეკლესიო კრებას-საქართველოს ეკლესიის წმინდა სინოდს, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს და ეპარქიის მმართველ მღვდელმთავარს“ [5, თავი I, პარ. 8]. საეკლესიო სასამართლოს მუშაობის პრინციპი შემდეგია: ეპარქიის მღვდელმთავარი არის ეპარქიაში უმაღლესი საეკლესიო სასამართლო ხელისუფალი, რომელიც კანონიკური დარღვევების აღმოჩენის შემთხვევაში: აძლევს შენიშვნას სასულიერო პირებს, უცხადებს საყვედურს, ათავისუფლებს თანამდებობიდან, ადებს ეპიტიმias და უკრძალავს მღვდელმოქმედებას. ხოლო საერო პირებს: აძლევს მწყემსმთავრულ შენიშვნას, ადებს ეპიტიმias და სჯის მათ უზიარებლობით, ასევე უმსუბუქებს სასჯელს. მის კომპეტენციაში შედის აგრეთვე საეკლესიო ქორწინებისა და განქორწინების საკითხები მისი ეპარქიის ფარგლებში [5, VII თავი, მუხ.1-4]. საეპარქიო სასამართლო გახლავთ საეკლესიო სასამართლოს პირველი ინსტანცია.

სასამართლოს მეორე ინსტანციას საქართველოს ეკლესიაში წარმოადგენს კათოლიკოს-პატრიარქი, რომელიც იმავდროულად პირველი ინსტანციის სასამართლოს ფუნქციებს ახორციელებს უშუალოდ მის დაქვემდებარებაში მყოფი მცხეთა-თბილისის ეპარქიის მართლმადიდებელი ქრისტიანებისათვის. საეკლესიო სასამართლოს არარსებობის პირობებში, საქართველოს ეკლესიის იმ ეპარქიების მართლმადიდებელი ქრისტიანები, რომლებსაც საკმარისი საფუძველი გააჩნიათ გაასაჩივრონ თავისი მმართველი მღვდელმთავრის განაჩენი, მიმართავენ საქართველოს ეკლესიის მეთაურს და არა წმინდა სინოდს. საეკლესიო სასამართლო, რომელიც 1917 წლის საეკლესიო კრების მიერ მიღებულმა მართვა-გამგეობის წესდებამ განსაზღვრა, საკათალიკოზო სასამართლოს სახით იყო წარმოდგენილი, „როგორც თავმჯდომარე საკათალიკოზო სასამართლოსი, იგი (კათოლიკოს-პატრიარქი), იღებს საჩივარს ეპისკოპოზთა, საკათალიკოსო საბჭოსა და სასამართლოს წევრთა, საეპარქიო კრებათა და საეპარქიო დანესებულებათა შესახებ და აძლევს ამ საჩივარს კანონიერ მსვლელობას“ [3]. მსგავს დეფინიციას ვხვდებით დღეს მოქმედი მართვა-გამგეობის დებულების IV თავის პარ. 30, მუხ.13-ში, კათოლიკოს-პატრიარქი „იღებს საჩივ-

რებს მღვდელმთავრებზე და აძლევს მათ კანონიერ მსვლელობას“, იმ განსხვავებით, რომ პირველ შემთხვევაში იგი მოქმედებდა როგორც „თავმჯდომარე საკათალიკოზო სასამართლოსი“, ხოლო მეორე შემთხვევაში კი, როგორც „ეკლესიის მეთაური“. წმინდა სინოდის სხდომებს შორის პერიოდში მართალია კათოლიკოს-პატრიარქი უმაღლესი საეკლესიო ხელისუფალია, მაგრამ ჩვენი აზრით, უკეთესი იქნებოდა საქართველოს საპატრიარქოს ჰქონოდა საეკლესიო სასამართლო დამოუკიდებელი ინსტიტუტის სახით, რომლის ინსტანციებსაც კანონიკური სამართლის ნორმების მიხედვით განსაზღვრავდა.

მიუხედავად იმისა, რომ ეპარქიის მმართველი მღვდელმთავარი თავის ეპარქიაში უმაღლესი საეკლესიო ხელისუფალია, მის კომპეტენციაში არ შედის ისეთი საკითხების გადაწყვეტა, რომლებიც მის უფლება-მოვალეობებს აღემატება. მაგალითად: სამღვდელო ხარისხიდან ან ეკლესიიდან განკვეთა (ანათემა), რასაც ჩვენს მიერ განსახილველი, ეკლესიის მართვა-გამგეობის დებულების II თავის პარ.9-ში ვკითხულობთ; „საქართველოს ეკლესიის წმ. სინოდი არის უკანასკნელი ინსტანცია იმ სასულიერო და საერო პირებისათვის, რომლებსაც ეკლესიის მმართველმა მღვდელმთავარმა მიუსაჯა მღვდელმსახურების აკრძალვა, სამღვდელო ხარისხიდან განკვეთა, სიკვდილამდე უზიარებლობა ან ეკლესიიდან განკვეთა (ანათემა)“. ამ მუხლის მიხედვით წმ. სინოდი განიხილავს ადგილობრივი მღვდელმთავრის ისეთ გადაწყვეტილებებს, რომლებიც არ წარმოადგენენ ეპარქიის მმართველის კომპეტენციას, რადგანაც სამღვდელო ხარისხიდან ან ეკლესიიდან განკვეთა (ანათემა) ადგილობრივი მართლმადიდებელი ეკლესიის უმაღლესი საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ორგანოს, წმინდა სინოდის უშუალო კომპეტენციაში შედის და გადაწყვეტილებაც სინოდალური ერთობით მიიღება. ჩვენი ეკლესიის შემთხვევაში, მიუხედავად იმისა, რომ კათოლიკოს-პატრიარქი წმ. სინოდის სხდომებს შორის უმაღლესი საეკლესიო ხელისუფალია, ვერც ის მიიღებს ერთპიროვნულად მსგავსი სახის გადაწყვეტილებას.

საეკლესიო სასამართლო სისტემაში ყოველგვარი გაუგებრობისა და ვნებათაღელვის თავიდან ასაცილებლად, ალბათ კარგი იქნებოდა სხვა ადგილობრივი მართლმადიდებელი ეკლესიების გამოცდილებასაც გავცნობოდით ამ კუთხით. საბერძნეთის მარ-

370

თლმადიდებელ ეკლესიაში საეკლესიო სასამართლოს, რომელიც ინსტანციების მიხედვით ცალ-ცალკე განიხილავს ერთი მხრივ ერისკაცთა, ბერ-მონაზონთა, დიაკვანთა და მღვდელთა საქმეებს და მეორე მხრივ კი მღვდელმთავრთა მხრიდან საეკლესიო კანონების დარღვევას, წარმოადგენს საბერძნეთის ეკლესიის მუდმივმოქმედი წმინდა სინოდი. მის შემადგენლობაში შედიან: საბერძნეთის ეკლესიის მეთაური, როგორც სინოდის თავმჯდომარე და 12 მღვდელმთავარი ხელდასხმის უხუცესობის მიხედვით. წმ. სინოდის უფლება-მოვალეობებს განეკუთვნება ნებისმიერი სახის საეკლესიო სასამართლო მოქმედება, გარდა ანათემირებისა და მღვდელ-მონაზონთა საბოლოო მსჯავრის განხილვისა, რომელიც მხოლოდ საბერძნეთის ეკლესიის წმ. სინოდის კომპეტენციაა [12, თავი 3. პარ.2 გვ.43].

თუკი ჩავთვლით, რომ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია რიცხოვნობით მცირე ეკლესიაა და საეკლესიო პრობლემატიკა მას ნაკლებად აწუხებს, აგრეთვე თუ საეკლესიო ხასიათის საჩივართა რაოდენობა ძალზე მცირეა, ასეთ შემთხვევაში საეკლესიო სასამართლოს ორი ინსტანციის არსებობა უფრო მიზანშეწონილი იქნებოდა. პირველი ადგილობრივი მღვდელმთავრის და მეორე კი საქართველოს ეკლესიის წმ. სინოდის სახით, რადგანაც ეკლესიის მეთაურის ჩართულობა, როგორც მეორე ინსტანციის სასამართლო ფუნქციის მქონისა მცხეთა-თბილისის ეპარქიის გარეთ მცხოვრები მართლმადიდებელი ქრისტიანებისათვის, უფრო აკნინებს როგორც ეკლესიის საჭეთმპყრობელის, ისე ადგილობრივი მღვდელმთავრის ღირსებას და იქმნება სუბორდინაციული, საფეხურეობრივი დამოკიდებულება მღვდელმთავარსა და კათოლიკოს-პატრიარქს შორის, მაშინ როცა ორივე მღვდელმთავარი თანასწორია წოდებრივად და ეკლესიის საჭეთმპყრობელი აღმატებულია თანამდებობრივად, როგორც ადგილობრივი ეკლესიის მეთაური.

საეკლესიო ქონება და ფინანსები

როგორც მართლმადიდებელ ეკლესიათა დიდი ნაწილი, საქართველოს ეკლესიაც „უზრუნველყოფს თავის მატერიალურ მოთხოვნილებებს თვითდაფინანსების საფუძველზე“, რომელიც იქმნე-

ბა: მორწმუნეთა ნებაყოფლობითი შემონირულობით, საეკლესიო წესების აღსრულების შემონირულობით, საეკლესიო საწარმოების მიერ გამოშვებული პროდუქციის რეალიზაციით და სხვა საეკლესიო-სამეურნეო საქმიანობით“ [5, თავი XII, პარ.1]. აღნიშნულ ფინანსებს ემატება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის 2002 წ. დადებული საკონსტიტუციო შეთანხმების XI მუხლის I პუნქტით განსაზღვრული „სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის დაკარგვის პერიოდში ეკლესიისთვის მატერიალური და მორალური ზიანის ნაწილობრივი კომპენსაციის“ [1, 193] თანხა, რომელიც ყოველწლიურად სახელმწიფო ბიუჯეტიდან 22-25 მილიონი ლარის ოდენობით გამოიყოფა. ფინანსები, რომლის უდიდესი ნაწილი ეპარქიების, მონასტრების და სამრევლოების შემოსავალზე მოდის, საეკლესიო დებულების XII თავის პარ. 21-ის მიხედვით „მღვდელმთავრებისა და წინამძღვრების მიერ მხოლოდ საეკლესიო მიზნებისათვის უნდა იქნეს გამოყენებული“. ამასთანავე, „ეკლესიაში აკრძალულია ისეთი სანთლებისა ან სხვა საეკლესიო ნივთების გაყიდვა, რომლებიც არ არის დამზადებული საპატრიარქოს სამეურნეო დაწესებულების მიერ“. „საქართველოს ეკლესიის მთელ კანონიკურ ტერიტორიაზე სანთლების, საეკლესიო ლიტურატურისა თუ სხვა ნივთების რეალიზაცია ხდება საპატრიარქოს მიერ დადგენილი ფასების მიხედვით“ [5, თავი XII, პარ. 22, 23]. ზემოთჩამოთვლილი პარაგრაფების შინაარსი იმ იდეალურ მდგომარეობას ასახავს, რომელიც მართლმადიდებელ ეკლესიაში უნდა სუფევდეს. სამწუხარო ის გახლავთ, რომ ეკლესიაში გაყიდული სანთლებისა და საეკლესიო ნივთების გაყიდვიდან შემოსული თანხა ტაძრის წინამძღვრის პირად საკუთრებას წარმოადგენს და შესაბამისად არასაპატრიარქო სამეურნეო დაწესებულებებიდან შემოტანილი სანთლის ფასსაც თავად ეკლესიის წინამძღვარი ადგენს. ამიტომაცაა გაჩაღებული ტაძრის წინამძღვრობის ხელში ჩასაგდებად ბრძოლა, რომელიც გარდა პატივისა, ეკონომიური კეთილდღეობის წინაპირობაცაა. დარღვეულია ქრისტიანულ ეკლესიაში არსებული „ძმობის“ პრინციპი, როდესაც ნებისმიერი სახის შემონირულობას ტაძარში მომსახურე სასულიერო პირები თანაბრად ინაწილებდნენ. დიდ ქალაქებში მდებარე ეკლესიების ფინანსური კონტროლი თითქმის შეუძლებელია. ამიტომაც ყოველი მათ-

განი ერთგვარ შ.პ.ს.-დ ჩამოყალიბდა, რომელიც თავად ანარმოებს საკუთარი შემოსავლისა და გასავლის კონტროლს და საპატრიარქოში გარკვეულ გადასახადს იხდის ამ უკანასკნელის თანამშრომელთა ხელფასით უზრუნველსაყოფად. დებულების XII თავის პარ. 9 განსაზღვრავს, რომ „სამრევლოს ფულადი სახსრების განმკარგავი, ბიუჯეტის ფარგლებში, არის სამრევლოს წინამძღვარი და სამრევლო საბჭო“. ამ პარაგრაფში ნათლადაა გადმოცემული, რომ ფინანსებს სამრევლოში წინამძღვართან ერთად განკარგავს სამრევლო საბჭო. რეალობა კი სულ სხვაა. სამრევლო საბჭო, როგორც ასეთი საერთოდ არ არსებობს და არც მრევლმა იცის რომ ის უნდა არსებობდეს. შესაბამისად, ტაძრის წინამძღვარი არის სამრევლოს ფინანსების ერთპიროვნული განმკარგავი, რომლის კონტროლიც საერთოდ არ ხდება. ამის გამო, ხშირად საეკლესიო სისავსის მიერ, რომელსაც ეკლესიის მართლმადიდებელი მრევლი წარმოადგენს, ფინანსების შესახებ ინფორმაციის არქონა უარყოფითად ფასდება და მითქმა-მოთქმის საბაბიც ხდება. რადგანაც მრევლმა არ იცის სად მიდის მათ მიერ ნებაყოფლობით გაღებული შეწირულობა.

ამავე ქვეთავში გავაერთიანებთ საქართველოს ეკლესიის სასულიერო პირების და თანამშრომლების საპენსიო ანაზღაურების საკითხს ჩვენს მიერ განხილული დებულების შესაბამისად, რომელიც ბრძანებს, რომ საქართველოს ეკლესია საპენსიო ანაზღაურებებს ანარმოებს „საეკლესიო პენსიების შესახებ დებულების“ საფუძველზე [5, XIV თავი]. რეალობა კი სულ სხვაა. ნებისმიერი სასულიერო პირი, ისევე როგორც საქართველოს საპატრიარქოს ნებისმიერი თანამშრომელი არის საქართველოს მოქალაქე და მისი პენსიით უზრუნველყოფა სახელმწიფოს მიერ ხორციელდება. იშვიათ გამოჩაკლისს წარმოადგენენ ზოგიერთი მღვდელმთავარი, რომლებიც ასაკის ან ჯანმრთელობის გამო ფინანსდებიან პენსიით საპატრიარქოდან და ის სასულიერო პირები, რომლებიც დროებით ან სამუდამო აკრძალვაში იმყოფებიან. აღნიშნული იმითაა განპირობებული, რომ სასულიერო პირები, საპენსიო ასაკის მიღწევის მიუხედავად, არ თავისუფლდებიან ეკლესიაში მოღვაწეობისაგან და ამას არც დებულება განსაზღვრავს, გარდა მღვდელმთავრებისა, რომლებიც ვალდებულნი არიან, 75 წლის ასაკის მიღწევისას მიმართონ კათოლიკოს-პატრიარქს და პენსიაში გასვლის ნებართვა

ითხოვონ [5,თავი VII, პარ.29]. ამიტომაც სასულიერო პირთა პენსიის საკითხი ძალზედ იშვიათი მოვლენა გახლავთ ქართულ საეკლესიო რეალობაში, ისევე როგორც მათი ჯანმრთელობის დაზღვევა, რომლებიც სხვა მოქალაქეთა მსგავსად ერთიანი სადაზღვევო სისტემით სარგებლობენ.

ამრიგად, საქართველოს ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის 1995 წლის მართვა-გამგეობის დღეს მოქმედი დებულება, რომელიც ქართული საეკლესიო ცხოვრების მთავარი განმსაზღვრელი დოკუმენტია როგორც თავად ეკლესიის წიაღში, ისე ამ უკანასკნელის საგარეო ურთიერთობებში, ჩვენი აზრით, გარკვეულ გაუგებრობებსა და კანონიკურ სამართალთან შეუსაბამო მუხლებს შეიცავს. წინა პლანზე წამოწეულია საქართველოს ეკლესიის მეთაურის უფლება-მოვალეობანი და მას საეკლესიო კანონმდებლობის დონეზე მინიჭებული აქვს ისეთი კომპეტენციები, რომლებიც მართლმადიდებელ ტრადიციაში ერთობლივ, სინოდალურ გადაწყვეტილებებს საჭიროებენ. რა თქმა უნდა, დიდია საქართველოს ეკლესიის საჭეთმპყრობლის პირადი დამსახურება როგორც ეკლესიის, ისე სამშობლოს წინაშე და ამის უარყოფა არავის ძალუძს. პირიქით, როდესაც შიდა თუ გარე ძვრების ფონზე, კათოლიკოს-პატრიარქმა თავის გონივრული და დიპლომატიური ნაბიჯებით შეძლო ეკლესიაში ერთიანობის შენარჩუნება. მაგრამ საეკლესიო კანონმდებლობა მკაცრად განსაზღვრული წესებისა და კანონების ერთობლიობა გახლავთ, რომელსაც პირველწყაროდ სახარებისეული მაცხოვრებელი სწავლება, საეკლესიო გარდამოცემა, წმინდა მოციქულთა და მამათა სწავლებანი, მსოფლიო და ადგილობრივი საეკლესიო კრებათა დადგენილებანი აქვს, რომელთა დაცვაც ყოველი ქრისტიანის მოვალეობაა. მითუმეტეს კი მათი, რომელთა პირდაპირ მოვალეობასაც წარმოადგენს ისინი. საუკეთესო გამოსავალი საქართველოს ეკლესიაში დღეს მოქმედი მართვა-გამგეობის დებულების გამართვის, მისი სრულყოფილი და სრულფასოვანი მუშაობისთვის, საეკლესიო სისტემაში არსებული ყველა რგოლისათვის კანონმდებლობით განსაზღვრული თავისუფლების მინიჭება იქნებოდა პასუხისმგებლობის გაზრდასთან ერთად, რაც უფრო ცხოველმყოფელსა და ნაყოფიერს გახდიდა საქართველოს ეკლესიის წესდების ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოყენებას.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. მართლმადიდებელი ეკლესიის როლი ქართული ნაციონალური იდენტობის ჩამოყალიბებაში, თბილისი, 2013.
2. კონსტიტუციური შეთანხმება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის, თბილისი, 2002.
3. მიტრ. ანანია ჯაფარიძე, საქართველოს საეკლესიო კანონების კრებული, თბილისი, 2010.
4. საქართველოს კონსტიტუცია, თბილისი, 1995.
5. საქართველოს ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის მართვა-გამგეობის 1995 წ. დებულება, მცხეთა, სვეტიცხოველი, 18-19 სექტემბერი, 1995.
6. აკანთოპულოსი პროდ., წმინდა წესებისა და საეკლესიო კანონების კოდექსი“, თესალონიკი, 1995 (ბერძნულ ენაზე).
7. ალევიატუ ამ., წმინდა წესები და საეკლესიო კანონები, ათენი, 1949 (ბერძნულ ენაზე).
8. პაპათომასი გრ., კანონიკური უფორმოზანი, ათენი, 2006 (ბერძნულ ენაზე).
9. პაპამერკურიოსი გ., ეკლესია და საკონსტიტუციო თავისუფლება, კონსტანტინეპოლი, 1911 (ბერძნულ ენაზე).
10. რალი-პოტლი, საღვთო და წმინდა კანონების, წმინდა მოციქულთა წმინდა მსოფლიო და ადგილობრივ კრებათა და წმინდა მამათა კანონების სინტაგმა“, ტ.2, ათენი, 1854 (ბერძნულ ენაზე).
11. საბერძნეთის რესპუბლიკის კონსტიტუცია, ათენი, 1975.
12. საბერძნეთის მართლმადიდებელი ეკლესიის მართვა-გამგეობის დებულება, საბერძნეთის რესპუბლიკის კანონი 590/1977.
13. ტროიანოსი სპ., საეკლესიო სამართალი, ათენი-კომოტინი, 1998 (ბერძნულ ენაზე).
14. Правила Православной Церкви с толкованиями Никодима, епископа Далматинско-Истрийского, Москва, 2001.
15. Цыпин Владислав, Церковное право, Москва, 1997.

*Archimandrite Michael
(Zaza) Ejibishvili
Holy Monastery of Petraki,
Church of Greece*

The Management- Boardy Policy of the Georgian Autocephalic Orthodox Church 1995

Summary

According to the norms of canon law of the Christian church, each local autocephalic church implements its politic's based on its own management. The Georgian Orthodox Church is not an exemption. As a follower of the primal religion acknowledged by the article 9 of the Georgian Constitution regulates its functions based as an Executive note on Management of the Georgian Autocephalic Orthodox Church of 18-19 September 1995, agreed on the extended local council of Georgian Orthodox Church in Svetitskhoveli Patriarchal Cathedral.

In our opinion, the current executive note on the management of Georgian church includes articles that are unclear and in contruduction with the canon law. It prioritizes rights and responsibilities of the Head of Georgian Church which is given competences at the level of the church legislation , needing synodal decisions. The best solution to improving the executive note and its full functionality would be the allocation of the defined freedoms in conjunction with increased responcibility to each layer of the church system. This is turn would make usage of the note at the Georgian church more fruitful daily.